

Dr. HALUK F. GÜRSEL

Dr. HALUK F. GÜRSEL

Tarihi Boyunca
Türk-Rus İlişkilerinin Gelgitleri

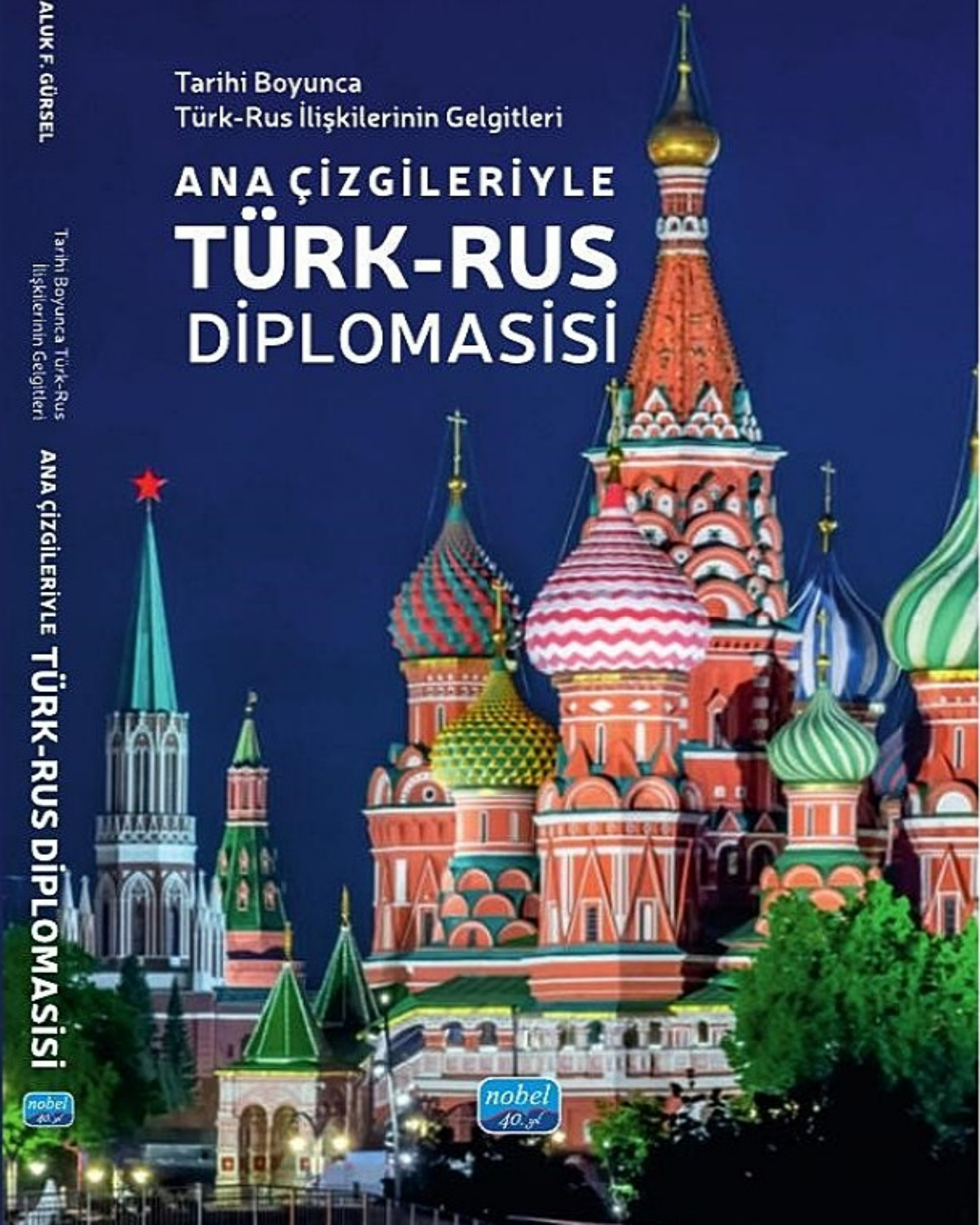
ANA ÇİZGİLERİYLE TÜRK-RUS DİPLOMASİSİ

Tarihi Boyunca Türk-Rus
İlişkilerinin Gelgitleri

ANA ÇİZGİLERİYLE TÜRK-RUS DİPLOMASİSİ

nobel
40. yıl

nobel
40. yıl

Tarihi Boyunca Türk Rus İlişkilerinin Gelgitleri

Ana Çizgileriyle Türk-Rus Diplomasisi

Dr. Haluk F. Gürsel

ISBN: 978-625-386-405-7

E-ISBN:978-625-386-379-1

Tarihi Boyunca Türk Rus İlişkilerinin Gelgitleri
Ana Çizgileriyle Türk-Rus Diplomasisi
Dr. Haluk F. Gürsel

Yayın No.: 5936
Uluslararası İlişkiler: 250
ISBN: 978-625-386-405-7
E-ISBN:978-625-386-379-1
Basım Sayısı: 1. Basım, Nisan 2025

© Copyright 2025, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. Tİ. SERTİFİKA NO.: 40340
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Sti.ne aittir.
Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik
ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Furkan Mülayim -furkan@nobelyayin.com-
Redaksiyon: İpek Oral -ipek@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım: Mehtap Asiltürk -mehtap@nobelyayin.com-
Görsel Tasarım Uzmanı: Mehtap Asiltürk -mehtap@nobelyayin.com-

Kütüphane Bilgi Kartı

Gürsel, Haluk F.

Tarihi Boyunca Türk Rus İlişkilerinin Gelgitleri Ana Çizgileriyle Türk-Rus Diplomasisi / Haluk F. Gürsel

1. Basım, X + 256 s., 13,5x21,5 cm. Kaynakça var, izin yok.

E-ISBN:

1. Türk-Rus İlişkileri 2. Türk-Rus Tarihi 3. Osmanlı-Rus Savaşları 4. Türk-Rus Diplomasisi Tarihi 5. Türkler ve Ruslar

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN OAİTİM TİC. LTO. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı Mh. 2465 Sk. Oto Sanayi Sitesi No.: 7 Bodrum Kat, açmaz/ANKARA

Telefon: +90 312 278 50 77- **Sipariş:** siparis@nobelyayin.com

I-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com - www.nobelbilimsel.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa, Ana Basım Dağıtım, Arkadaş, D&R, Derya Dağıtım, Dost, Kırmızı Kedi, Kıta Dağıtım,
Kıda Kitap Yayın, Kika, Kitapsan, Nezih, Odak, Pandora, Prafix, Remzi, Yeryüzü

Baskı ve Cilt: Ada Matbaacılık Yayın San. Tic. Ltd. ti. Sertifika No.: 44093

ASO 1. Organize Sanayi Bölgesi Anadolu Cad. No:4 Sincan/ANKARA

ESERİ İNDİRİMLİ OLARAK SATIN ALMAK İÇİN

<https://www.nobelyayin.com/tarihi-boyunca-turk-rus-iliskilerinin-gelgitleri-ana-cizgileriyle-turk-rus-diplomasisi-22108.html>

*Bu çalışmaya gerçek değerini veren olgu, Dr. Grsel'in Türkiye ile Rusya arasındaki yüzlerce yıllık diplomatik ilişkileri anlatırken kronolojik bir akış içinde bilinenlerin tekrarlanması yerine, hep **ne seninle ne sensiz** sürdürülmüş bu ilişkinin her zaman bir ince kırmızı çizgisi olduğu dikkate alınarak, öncelik gözetmeyen bir yansırlıkla toplumların yaklaşımlarını da kapsayan analitik bakışla irdelenmiş olmasıdır. Yazarın diplomatik kimliği, araştırmacılığı ve akademik yönüyle desteklenen romansı anlatma yeteneğinin bir araya gelmesiye, akıcı bir dille hazırladığı kitabı keyifle okunacak bir kaynak yapıyor.*

Prof. Dr. Seçil Karal Akgün

Dr. HALUK F. GÜRSEL

Dr. HALUK F. GÜRSEL

Tarihi Boyunca
Türk-Rus İlişkilerinin Gelgitleri

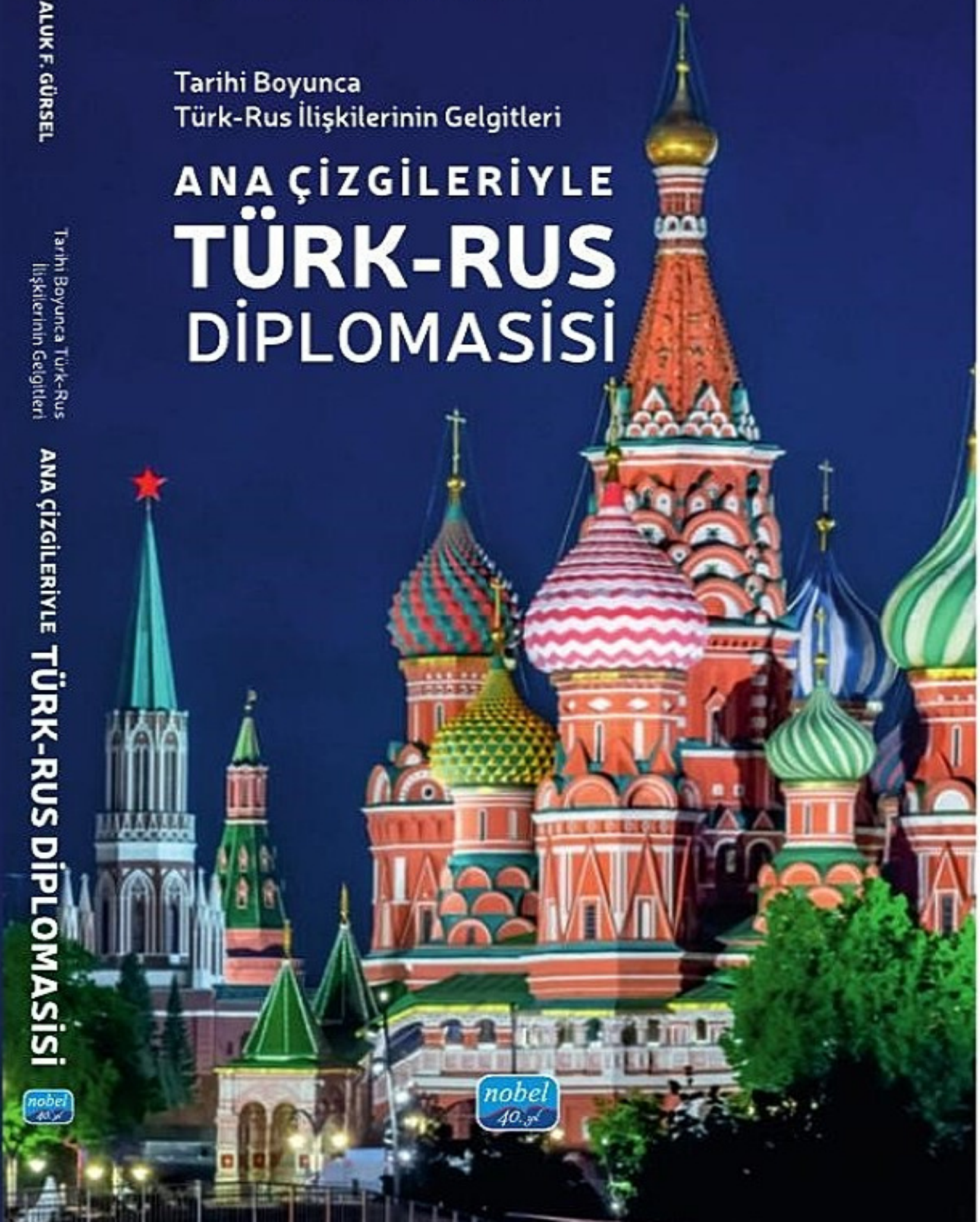
ANA ÇİZGİLERİYLE TÜRK-RUS DİPLOMASİSİ

Tarihi Boyunca Türk-Rus
İlişkilerinin Gelgitleri

ANA ÇİZGİLERİYLE TÜRK-RUS DİPLOMASİSİ

nobel
40. yıl

nobel
40. yıl

Tarihi Boyunca Türk Rus İlişkilerinin Gelgitleri

Ana Çizgileriyle Türk-Rus Diplomasisi

Dr. Haluk F. Gürsel

ÖN SÖZ

Elinizdeki ‘Tarihi Boyunca Türk Rus İlişkilerinin Gelgitleri - Ana Çizgileriyle Türk-Rus Diplomasisi’ başlıklı kitap, 1967 yılında açılan Rusya Komşuluğunun Türkiye’nin Kaderine Etkileri konulu yarışmada birincilik ödülü kazanmış olan Haluk Ferden Gürsel’in 1968 yılında yayınlanan Tarih Boyunca Türk - Rus İlişkileri başlıklı yapıtının güncellenmiş ve genişletilmiş yeni baskısıdır. Türkiye’de bankacılığı yönlendiren önemli liderlerden biri olan Ahmet Dallı’nın yeni yetişenlerin Türk-Rus ilişkileri hakkındaki bilgi yetersizliğini gözlemleyip bunun giderilmesine katkıda bulunmak amacıyla düzenlediği yarışmaya Siyasal Bilgiler Fakültesi son sınıf öğrencisiyken katılan Haluk Gürsel’in yarışma yılına kadar Türklerle Rusların diplomatik ilişkisini irdelediği çalışması, jüri üyeleri olan tarih profesörleri Enver Ziya Karal, Tayyip Gök-bilgin, Halil İnalçık, Aydın Yalçın ve maliye uzmanı ekonomist Namık Zeki Aral’ın oylarıyla birincilik ödülüne layık görülmüş, ardından da yayınlanmıştı.

Haluk Gürsel’in Rusların M.Ö.7. Yüzyıldan itibaren geçmişini özetleyerek başlayıp Rus devletinin kurulmasından sonra Türklerle ilişkilerini incelediği yapıtının çarçabuk çok aranan, çok okunan referans bir kitap olmasının baş nedeni, Türk-Rus ilişkileri hakkında bilgi sahibi olmayı her isteyene yönelik ayrıntılı ama yalın ve kolay anlaşılır içeriğiydi. Yaygın coğrafyalarda din, dil, ırk çeşitliği içindeki halklara sahip olma ve mutlak monarşiyle yönetilme benzerliği olan Osmanlı İmparatorluğu ile Rus Çarlığı’nın, sonunda ikisinin de tarihe karışmasını izleyen yeni yönetimlerinin yüzyıllarca sınır komşusu olarak barış-savaş gelgitleri içinde sürdürdükleri ilişki pek çok Türk ve yabancı araştırmacı tarafından tarihsel kayıtların ve belgelerin ışığında değerlendirilip yazıya dökülmüşse de bunlar daha çok bilimsel inceleme yapmak isteyenlere seslendiğinden, Dr. Haluk Gürsel’in herkesin rahatlıkla okuyabileceği sadelikteki kitabı boşluk dolduran bir yapıt olmuştu. İki ülkenin siyasal ve ekonomik ilişkileri özellikle Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra daha yoğunlaşırken ticari, sosyal bağlantılardaki patlama toplumlarında birbirini daha yakından tanıma

isteğini ve gerekliliğini uyandırınca diplomatik incelemeleri içeren yayınlar da çoğaldı. Ancak İngilizce ve Fransızca dillerine hkimiyetiyle yabancı kaynakları özgün dillerinde inceleyebilen Dr. Gürsel'in karşılaştırmalı kitabı, ilklerden biri olma özelliğiyle ayrıcalıklı yerini korudu.

Mülkiye'yi bitirdikten sonra yurt içinde ve dışında çeşitli bürokratik ve akademik görevlerde bulunan Dr. Gürsel, yakın geçmişte isabetli bir karar alarak kitabını yıllar içinde kazandığı deneyimlerin birikimiyle 'Tarihi Boyunca Türk Rus ilişkilerinin Gelgitleri - Ana Çizgileriyle Türk-Rus Diplomasisi' başlığıyla yeniden düzenleyip yayına hazırladı. Bu kez birebir görüşme fırsatını bulduğu tarihi kişilerle olan anılarını da kısaca çalışmaya dahil ettiğini görüyoruz. Rusların en eski tarihiyle başlayan kitabın benzer içerikteki yeni yorumu da Türkiye Cumhuriyeti'nin ve SSCB'nin peş peşe kurulmasından sonra da dalgalanmalarla süren siyasal ilişkilerin 1967 yılının Başbakanı Süleyman Demirel'in Moskova'ya yaptığı ziyaretin ardından farklı geliştiği dolayısıyla bu tarihten sonraki diplomatik ilişkilerin de diplomatların farklı değerlendirmelerini gerektirdiğinin bilinciyle, değinilen yıllar sonlanıyor. Ancak çalışmaya gerçek değerini veren olgu, Dr. Gürsel'in yeni yapıtında da Türkiye ile Rusya arasındaki yüzlerce yıllık diplomatik ilişkileri anlatırken kronolojik bir akış içinde bilinenlerin tekrarlanması yerine, hep ne seninle ne sensiz sürdürülmüş bu ilişkinin her zaman bir ince kırmızı çizgisi olduğu dikkate alınarak, öncelik gözetmeyen bir yansızlıkla toplumların yaklaşımlarını da kapsayan analitik bakışla irdelenmiş olmasıdır. Dr. Gürsel'in diplomatik kimliği, araştırmacılığı ve akademik yönüyle desteklenen yazarlık yeteneğinin bir araya gelmesiye, akıcı bir dille hazırladığı kitabı keyifle okunacak bir kaynak yapıyor. Özetlediğim nitelikleriyle 'Tarihi Boyunca Türk Rus ilişkilerinin Gelgitleri - Ana Çizgileriyle Türk-Rus Diplomasisi' kuşkusuz konuyu irdelemek isteyen gençleri yeni araştırmalara, yaygın kitleleri yeni okumalara yönlendirecek hatta pek çok kimseye başucu kitabı olacaktır.

Ankara, Şubat 2025

Prof. Dr. Seçil Karal Akgün

Başkent Üniversitesi, Ord. Prof. Enver Ziya Karal
Tarih Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	vii
GİRİŞ	3
I. MOSKOVA - VELİKORUS (BÜYÜK RUS) DEVLETİ'NİN KURULUŞUNA KADAR RUSYA (MÖ VII. YÜZYIL - 864).....	7
II. III. İVAN'DAN I. PETRO'YA KADAR RUSYA (1470 - 1689).....	17
III. I. PETRO VE SONRASI RUS İMPARATORLUĞU (1689 - 1797)	31
IV. OSMANLI-RUS İTTİFAKLARI (1798 - 1805) VE OSMANLI-RUS SAVAŞI (1806 - 1812).....	51
V. YUNAN İSYANI, RUS POLİTİKASI VE OSMANLI - RUS SAVAŞI (1828 - 1829).....	63
VI. KAVALALI MEHMED ALİ PAŞA İSYANI VE RUSYA (1830 - 1852)....	75
VII. KIRIM SAVAŞI (1853 - 1856)	89
VIII. OSMANLI - RUS SAVAŞI (1877 - 1878).....	103
IX. I. DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA OSMANLI - RUS MÜCADELESİ (1914 - 1918).....	139
X. TÜRK KURTULUŞ SAVAŞI VE SONRASI RUSYA İLE İLİŞKİLER (1919 - 1939).....	163
XI. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA TÜRK - RUS İLİŞKİLERİ (1939 - 1945)	187
XII. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN SONRA TÜRK - RUS İLİŞKİLERİ (1945 - 1967)	211
OSMANLI PADİŞAHLARI.....	225
RUS HUKUMRANLARI	232
KAYNAKÇA.....	245
YAZAR HAKKINDA.....	255

Haklı olan kuvvettir.

Kuvveti olmayanın hakkı da yoktur.

*Thucydides (M.Ö. 400-460), History of the
Peloponnesian War, Ch.3, Melian Diyalogu*

GİRİŞ

Tarihte Türk-Rus ilişkilerinin genel karakteri, Rusya'nın kuruluşundan beri güneye sarmak ve sıcak denizlere çıkmak istemesi sebebiyle iki ülkenin devamlı çatışmasıdır.

Rusya'nın güneye sarmak arzuları başlıca üç bölgede toplanmıştır:

1. Doğu Anadolu, 2. Balkanlar ve 3. Boğazlar.

Bunlardan her birisine Ruslar, çeşitli yollarla ulaşmayı denemişlerdir. Ama en ağır baskılar Boğazlar üzerine olmuştur.

Bir zamanlar Osmanlı padişahının “hareminden farksız” saydığı Karadeniz'in kapısını Ruslar, daha I. Petro zamanında zorlamaya başlamışlardır.

Sorbonne Üniversitesi Profesörü P. Renouvin bu konuda şunları söylemektedir:¹

“Akdeniz’e, sıcak denizlere çıkmak, bir Rus hükûmeti için geçici bir hedef değildir, olamaz.

Bu esaslı problemi onun karşısına her an çıkaran coğrafi koşullardır. Boğazlara sahip olmayan bir Rusya evin anahtarlarına sahip değil demektir”.

Fransız düşünür R. Lacoste ise aynı konuda şunları söylüyor:²

“Şark meselesinin (‘Doğu Sorunu’ yani Osmanlı İmparatorluğu topraklarının büyük devletlerce paylaşılması veya nüfuz bölgelerine ayrılması) bütün görünümünde, Boğazlar esas sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konu, büyük devletler için olduğu kadar, Türkiye için de böyledir”.

¹ **Renouvin**, Pierre, Constantinople et les Détroits (Documents Secrets de l'Ancien Ministère des Affaires Etrangères de Russie), Livre Premier et Deuxième, Les Editions Internationales, Paris, 1930, V. I., pp. 3-4.

² **Lacoste**, Raymond, La Russie Soviétique et la Question d'Orient, La Poussée Soviétique vers les Mers Chaudes Méditerranée et la Golfe Persique, Les Editions Internationales, Paris, 1946, p. 107.

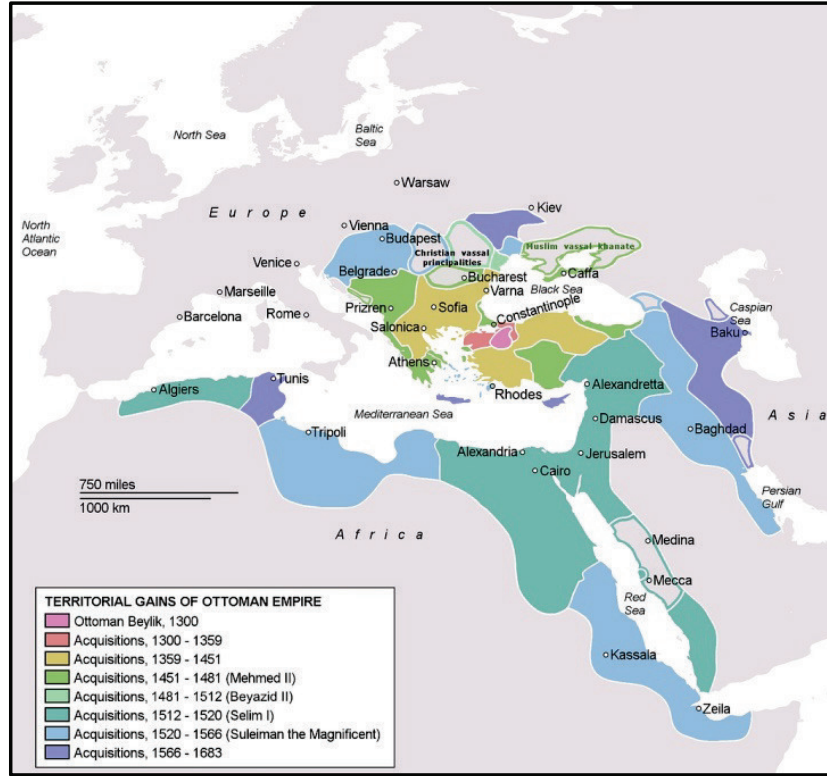
Rusların bitmez tükenmez çabalarının bir diğer karakteri ise Rus saldırılarının Osmanlı Devleti'nin en zayıf olduğu anlarda gelmesidir. Örneğin 1826 yılında Yeniçeri Ocağı kaldırıldığında arkasından bir Rus savaşı gelmişti. Yeni kurulan askerî örgüt henüz savaş yapabilecek güçte değilken Osmanlı Devleti Rus saldırısı üzerine “İslamiyetin şerefini kurtarmak için” savaşa girmiş, sonunda 1829 Edirne barışı ile hem Rusya'ya bazı topraklar vermiş hem de Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kalmıştı. İşte bugün Kıbrıs konusunda “Türkiye'nin rakibi” olan Yunanistan, diğer devletlerin de gayretiyle Osmanlı Devleti'nin içinden böylece doğmuştu.

Kıbrıs'a gelince onu da gene Rusya yüzünden “Osmanlı Devleti'ni Rus tehlikesine karşı koruyacağını” söyleyen İngiltere kapmıştı.

1917 yılında ise Rusya'da Bolşevik İhtilali olup Komünistler işbaşına geçince onlar da Çarlık emperyalizmini benimsemekle kalmadılar, “dünya proleter ihtilali” fikriyle bunu bütün dünyayı içine alan bir kavram hâline getirdiler. Bu amaçla Atatürk ihtilalini de bir “proleter ihtilali” şekline getirmeye çalıştılar ve bunu beceremeyince de 1945 yılında da Türkiye'den toprak ve Boğazlarda üs talebinde bulundular.

Sovyetler Birliği ya da Rusya, bugün de bu emellerinden vazgeçmemiş görünmektedir. 1960'da Kruşçev; “Gösterdiğimiz güler yüzü, Lenin'in yolundan ayrıldığımız şeklinde anlayanlar yanırlıyorlar. Bunu umanlar hava alır.” diyordu. Rusya'nın yayılma politikası, 2020'lerde Kırım ve Ukrayna çatışmaları ile devam etmektedir.

İzleyen bölümlerimizde, Türkiye'nin -topraklarının 10.000.000 kilometrekareden 770 bin kilometrekareye düşmesi ve sayısız şehit vermesi bahasına da olsa- Rusların “sıcak denizlere inmek heveslerine” nasıl engel olduğunu göreceğiz. Böylece hem Türkiye'nin “kuzey komşusunu” daha iyi tanımak fırsatını bulacak hem de güncel siyasal sorunların çoğunun kaynaklarını öğrenmiş olacağız.

Türk kavimleri tarihin çok eski zamanlarından başlayarak, Orta Asya ve Orta Avrupa’da geniş toprakları kontrol eden egemenlikler kurmuşlardı. Bunlardan birisi de gerileme devrine girmeden önce, en geniş toprak kontrolünü 1683 yılında sağladığı Osmanlı Devleti idi. Harita bu dönemde kontrol edilen yerleri gösteriyor.

Kaynak: Wikimedia Commons

Bugün Türklerin tek egemen ülkesi Türkiye, 1923’de Lozan (Lausanne) Anlaşması ile kurulmuştur 1938’de Montrö (Montreux) sözleşmesi ve 1939’da Hatay’ın ilhakı dışında bugünkü Türkiye haritası budur.

Kaynak: Wikimedia Commons

I.

**MOSKOVA - VELİKORUS (BÜYÜK RUS)
DEVLETİ'NİN KURULUŞUNA KADAR
RUSYA (MÖ VII. YÜZYIL - 864)**

A. RUSLARIN KÖKENİ

Bugün Rusya olarak adlandırılan topraklarda Ta   ağı'ndan beri yaşayanların olduğunu araştırmalar bize göstermektedir. Daha sonraları aynı topraklarda M  VII. yüzyıl ile MS IX. yüzyıl arasında Kimmerler, İskitler, Sarmatlar, Antlar vs. ya amı lardır.

İlk Rus Devleti'ni kuranlar Rusla mı  Slavlardır. Bu kavimler esas olarak Hint-Avrupa (Ari) ırkına mensuptur.

Bugünkü bilgilerimize göre ilk Slav vatanının Vistula nehrinden ba layarak Pripet Havzası'nı ve Orta Dinyeper sahasını kapladığı anlaşılmaktadır. Milattan sonra III. - IV. yüzyılda da çeşitli isimler alan ve birbirleriyle birleşen Slav kavimleri, Orta Asya'dan kopan Hunlar'ın, Gotların, VI. yüzyılda ise Avarların egemenliğine girdiler.

Daha sonra, Türk asıllı Hazarlar'ın (Yahudili i din olarak benimseyen bir Türk ulusu) VII. yüzyıla kadar sürecek olan h kimiyeti ve IX. yüzyılda gene Türk asıllı Macar ve Peçenekler'in (Be enekler) istilas  geldi. Slavların bir kolu olan Doğu Slavları ise Dinyeper, Volga, Don gibi nehirlerden faydalanarak, kuzeyde 60  paralele kadar çıkan ormanlık bölgelere yayılmı lardı. Bu hareketlerin sonuçları avcılık, arıcılık ve ziraat k lt rl rinin gelişmesi oldu.

Slavlar, VIII. — IX. yüzyıllarda da pek siyasi etkinlik göstermemiş ancak, IX. yüzyılda, İskandinavya'lı bir Viking grubu olan Vareklerin Rus kolundan kabilelerin bu topraklara gelişiyle tek devlet h linde örgütlenmeleri mümkün olmuştur.

1934 yılından beri Rusya'da ortaya çıkan “yeni tarih akımı”, Kiev Rusya'sını kuranların “yerli-otokton” Slav kavimleri olduğunu ileri sürmektedir. Böylece N.S. Derzhavin, N. Marr gibi düşünürler “Rusların Slav asıllı olduğunu ve hatta Sarmat-İskit-Kimmerler yoluyla Etr sklere ba landığını⁽¹⁾ ileri sürmektedirler.

(1) **Kurat**, Prof. Akdes Nimet, Rusya Tarihi, Seri XIII, No. 17, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1948, s. 183; **Berkok**, Gnl. İsmail Hakkı, Tarihte Kafkasya, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1958, s.306.

Bu kuram resmî bir görüş olarak Rusya'da ortaya atılmış olsa bile temelsiz olduğundan ilim insanlarıncı kabul görmemektedir.

Bugünkü bilgilerimize göre Kuzey Normanları olan Varek-ler, Dinyeper boyunca Karadeniz'e inmiş Slavlarla kaynaşmış, Bizans ile ticari ilişkiler kurmuşlardır.

O zamanlar, Varek askeri birliklerinin başında bulunan Norman beylerine "knez" (prens) adı verilirdi. Siyasi örgütlenmede sonradan başkanlık görevini yerine getirecek bireyler bunlardı. 'Rus' adı ise Vareklerden olup Slavlar üzerinde siyasal otorite kuran grubun adı olarak ortaya çıkmıştır. Varek - Ruslar Kief'te egemenliği ele geçirince Orta Dinyeper de "Rus yurdu" adını almıştır. Hristiyanlığın Kief'te benimsenmesi sonucunda Slavlarla Ruslar din ve dil bağlarıyla kaynaşınca "Rus" adı, yerli Slav halkını da içine alacak şekilde genişletilmişti.

Bu konuyu geçmeden önce, Slav topluluklarındaki bir tür zırai komünizmden söz etmek yerinde olur. 'Mir' denilen bu yönetim biçimine göre bir yerde oturanlar, oradaki toprağı birlikte işler, ürünlerinden ortaklaşa yararlanırlardı. Dolayısıyla kişisel mülkiyet tanınmamıştı. Daha sonra güney Slavlarında "zadruga" olarak adlandırılan büyük ailelerde devam eden bu gelenek, bir zamanlar Sovyetler Birliğinde uygulanmaya çalışılan "kolhoz" sistemini andırmaktadır.

Rurik ile başlayan Rus prensliklerinin ‘Kievan_Rus’ 1054-1132 yılları arasındaki gelişimleri. Açık yeşil renkli olan Novgorod beyliği tarihte egemen ilk Rus toprağı olarak kabul ediliyor.

Kaynak: Wikimedia Commons

B. MOĞOL-TÜRK İSTİLASINA KADAR RUSYA

Tablo Vareklerin daveti üzerine Rurik ve Kardeşlerinin Staraya Ladoga'ya gelişlerini gösteriyor.

Kaynak: Wikimedia commons, Victor Vasnetsov

Varek - Rus başbuğlarından Rurik, (862 - 864'de) İlmen Gölü kenarında Novgorod'da (Yenişehir) ilk Rus Devleti'ni kurmuştu. Bu konudaki bilgiler, 150 yıl kadar sonra kaleme alınan Nestor kroniğinde bulunmaktadır. Rurikten sonra yerine akrabası olan Oleg (Helgi) geçti. Oleg, "Büyük Ticaret Yolu" adı verilen İskandinav-Bizans yolunu elde etmek için güneye inmeye başladı. Bu yol boyunca bulunan Kief'e gelerek devlet merkezini buraya taşıdı. 907 yılında İstanbul'u da kuşatan Oleg, Bizans'ı vergiye bağlamış ve bir ticaret anlaşması yapmıştı. Oleg 912'de öldü.⁽²⁾

⁽²⁾ Efsaneye göre, kâhinler Oleg'e ölümüne atlarından birinin neden olacağını söylemişlerdi. Oleg bu ata hiç binmedi. Atın öldüğünü söylediklerinde, bulup yanına yaklaştı. Bu sırada atın kafatası kemiğinden çıkan bir yılan Oleg'i sokarak öldürdü. Olay Rus yazarı Puşkin'in eserlerine konu olmuştur.

YAZAR HAKKINDA

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi 1967 mezunu Dr. Haluk F. Gürsel, son sınıf öğrencisi iken katıldığı ‘Rusya komşuluğunun Türkiye’nin kaderine etkileri’ konulu yarışma için hazırladığı çalışması birinciliğe layık görülmüş ve ‘Tarih Boyunca Türk Rus İlişkileri’ eseri 1967’de böylece doğmuştur. O çalışma, yayımından beri, Türkçe ve yabancı dillerde yazılmış makale ve tezlerde 1000’den fazla defa referans veya kaynak olarak verilmiştir. Elinizdeki yapıt, aynı konuda genişletilmiş, değiştirilmiş ve yepyeni bir kitap olarak karşınıza çıkmaktadır.

Gürsel, 1974 yılından itibaren, Amerika Birleşik Devletleri’nde Maryland Üniversitesi’nde lisansüstü para ekonomisi öğrenimi görmüştür. Hazırladığı tez bugün de IMF’nin kullandığı ‘para bazı’ kavramının ilk beş çalışmasından birisini oluşturmaktadır ve IMF kütüphanesinde yerini almıştır.

Dilimize mesleki çeviriler de yapan Gürsel, Irving S. Friedman’dan ‘Enflasyon, Dünyayı Saran Bunalım’ (1975, 1981) dışında, 1999 Nobel Ekonomi Ödülü sahibi Robert A. Mundell’den ‘Para Teorisi’ (1973) ve David E. W. Laidler’den ‘Para Talebi – Kuramlar ve Kanıtları’ (1983) çalışmasını dilimize kazandırmıştır." Son iki kitap Türkiye’de üniversitelerde ders kitabı olarak kullanılmıştır. Para Bazı Analizi ve Parasal Kontrol Model Denemesi üzerine kendi tez çalışmasından yararlanarak aynı isimdeki Türkçe kitabı da hazırlayan Dr Gürsel’in ayrıca Avrupa Birliği vergi ahenkleştirmesi konusunda hazırladığı çalışması da bulunmaktadır.

1980 yılında, İsviçre’de Webster Üniversitesinde para teorisi dersleri vermeye başlayan Gürsel, çeşitli üniversitelerde de ziyaretçi profesör olarak çalışmıştır. 1995’ten sonra yolsuzluk incelemesi konularında Avrupa’da ilk dersleri vermiş, bir kısmı ödüllü

ders ve mesleki eğitim verme çabalarını bu alanda yoğunlaştırmıştır. Diğer mesleki ödülllerinin yanı sıra, 2023 yılında da Compliance Week/LinkedIn/Microsoft kuruluşunca ‘uyum denetimi’ (compliance) alanında Yaşam Boyu Onur Ödülünü almıştır.

1995 yılından sonra, yolsuzluk inceleme teknikleri alanına yönelen Gürsel, bu mesleğin çatı örgütünü ilk kez Kara Avrupa’sına kurucu olarak taşımış ve daha sonra aynı mesleki kuruluşun İsviçre teşkilatını kurarak kurucu başkanlığını yapmıştır. Bu alanda da bir kısmı ödüllü çok sayıda makale ve sunumu vardır.

Mesleki alanda, Maliye Müfettişliği görevini takiben, 1977 yılında, Maliye Bakanlığında, ülkenin dövize çevrilebilir mevduat ve diğer dış borçlarının uluslararası kurumlar ve bankalar tarafından yeniden yapılandırılması için imzalanan anlaşmaların teknik çalışmalarını hazırlayan Uluslararası Para Piyasaları Dairesinin kurucu başkanlığında ve Hazine Genel Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Dr Gürsel, 1980 yılından itibaren İsviçre’de Cenevre’de, Birleşmiş Milletler diplomatı olarak görev yapmıştır.

Dr. HALUK F. GÜRSEL

Tarihi Boyunca
Türk-Rus İlişkilerinin Gelgitleri

ANA ÇİZGİLERİYLE TÜRK-RUS DİPLOMASİSİ

Ruslar, MÖ 7. yüzyıldan beri egemen Rus devletinin kurulmasından kısa bir süre sonra, karşılıklı toprak genişlemeleri ile Türk kavimlerine "komşu" olmuşlardı. Yüzyıllar boyunca Türkiye ve Rusya arasındaki bu coğrafi yakınlık, jeopolitik kaygılar ve güç dinamiklerinden etkilenecek birçok kez dostça

birlikte yaşama ortamına engeller de oluşturmuştu. Rusya'nın güneye doğru genişleme ve sıcak denizlere ulaşma konusundaki ısrarlı arzusu ile karakterize edilebilen bu durum, iki ülkeyi sık sık çatışma ortamı içine sokmaktaydı. Bu istek, öncelikle jeopolitik ve stratejik kaygılardan kaynaklanmaktaydı.

Rusya, tarih boyunca geleneksel yayılcı çabalarını üç ana alana odaklamıştı: Doğu Anadolu, Balkanlar ve Boğazlar (İstanbul ve Çanakkale Boğazları). Boğazlar, Karadeniz'i Akdeniz'e ve ötesine bağlayan stratejik önemi nedeniyle tarihsel olarak bu bölgeler arasında en önemli ve çekişmeli alanı oluşturmaktaydı.

Uzun bir geçmişe sahip Türk-Rus ilişkilerini konu alan çok sayıda eser vardır. Pek çok Türk ve yabancı araştırmacı tarafından tarihsel kayıtların ve belgelerin ışığında bu olaylar değerlendirilip yazıya dökülmüşse de bunlar daha çok bilimsel inceleme yapmak isteyenlere seslenmekteydi. İlk kez 1967'de hazırlanan elinizdeki ödüllü çalışma, güncellenmiş ve genişletilmiş şekliyle karşınıza çıkarken gerçek değeri, Prof. Dr. Seçil Karal Akgün'ün sözleriyle ifade etmek gerekirse "Türkiye ile Rusya arasındaki yüzlerce yıllık diplomatik ilişkileri anlatırken kronolojik bir akış içinde bilinenlerin tekrarlanması yerine, hep 'ne seninle ne sensiz' sürdürülmüş bu ilişkinin her zaman bir ince kırmızı çizgisi olduğu dikkate alınarak öncelik gözetmeyen bir yansızlıkla toplumların yaklaşımlarını da kapsayan analitik bakışla irdelenmiş olmasıdır." Eser, karmaşık diplomatik ilişkileri herkesin anlayabileceği sade bir dille açıklıyor. Yazarın karşılaştırmalı çalışması, esere ayrıcalıklı bir yer kazandırıyor. Sadece siyasi ve ekonomik ilişkiler değil, sosyal ve ticari bağlar da inceleniyor.

Çalışmayı hazırlayan kişinin diplomatik kimliği, araştırmacılığı ve akademik yönüyle desteklenen yazarlık yeteneğinin bir araya gelmesi ile de romansı ve akıcı bir dille hazırladığı kitap, keyifle okunacak bir kaynak olarak karşımıza çıkıyor. Umuyoruz ki bu nitelikleriyle çalışma konuyu irdelemek isteyen gençleri yeni araştırmalara, yaygın kitleleri yeni okumalara yönlendirecek hatta pek çok kimse için okunması bitmeden bırakılamayacak başucu kitabı olacaktır.